

Ο Ν Ο Υ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

«Ένας λαός θρώνεται ήμα
θείη πώς δε φοβάται την
Αλήθεια. — ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα έχει τους φε-
σοικούς της κανόνες.
ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΣΤ'

ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΡΗΚΗ 6 ΤΟΥ ΑΙΩΝΑΡΗ 1908

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΗ ΑΡΙΘΜ. 2

ΑΡΙΘΜΟΣ 303

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ. Ιστορικά γεγονόματα (συνέχεια).
Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ. Θεατρικά. — 'Η Τζο-
κόντα.
ΣΤΡΑΤΟΚΟΠΟΣ. Πολιτικές κουβέντες.
ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ. Φιλολογία και Ζωή (τέλος).
P. CHR. ASBJOERNSEN. Ο σύντροφος (Νορβηγική
παραμύθι) (συνέχεια).
ΔΗΜΟΣ ΝΗΣΙΩΤΗΣ. Ένωση—Δύναμη.
ΒΙΒΛΙΟΦΙΛΟΣ. Νέα Βιβλία.
ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Κωστής Παλαμάς, 'Αλκαίος, Τώνης
Χρηστίδης.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ—Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ — ΧΩΡΙΣ
ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ

«ΕΣΤΙΑ» 29 Ιουνίου 08
σελ. 1, στήλ. 2-3.

«Βεβαίως ή έμείς αυτή θά επιβληθί-
μιν ήμέραν και θά διαδεχθί τὸ ε-
τερον τῶν δύο μεγάλων κομμάτων,
τοῦτο ἔμεις δὲν ἐλπίζω ἐγὼ νὰ συμ-
βῇ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου καὶ δὲν θά
θεώρουν ἀδικαιολογήτους τοὺς δι-
σταγμούς σας εἰς περιττέραν ἐπιμο-
νήν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, οὔτε θά
ἔβλεπον δυσχερῶς ἀπόφασις
πάντων ἡμῶν ὅπως ταχθῆτε εἰς
ἐκινδύνιστον κόμμα ἵνα χρησιμοποιοῦ-
σθε ταχύτερον τὴν ἄξιαν σας».

«Ἐστὶ μίλησε ὁ κ. Δραγούμης στοὺς δικούς
του, στοὺς Ἰάπωνες δηλ., καθὼς μᾶς βε-
βαιώνει ὁ κ. Ρέπουλης σὺς βαρυσήμαντες πο-
λιτικὲς ἐπιστολές του πού δημοσίευσεν στήν «Ἐ-
στία». Ἐγκαινιάζοντας σήμερον τὴν πολιτικὴν
μου ἀρθρογραφίαν σὶν ἀγαπημένον μᾶς «Νου-
μᾶ», τὸ βλέπω πὼς στάθηκα πολὺ τυχερός,
ἀφοῦ τὰ λόγια τοῦ Ἑλληνα πολιτικοῦ, τὰ φω-
τεινά, τὰ ἴσια καὶ τὰ τίμια λόγια, μοῦ δύνουν
τὴ σημαία πού θάδελα ἀπὸ τίς στήλες αὐτῆς
νὰ σηκώσω—κόκκινη ἢ λευκὴ σημαία, ἀδιά-
φορο—γιὰ τὴ μελλοῦμενη πολιτικὴ μας ἐπα-
νάστασις.

Ὁ κ. Δραγούμης, εἶπε στοὺς δικούς του,
δηλ. στοὺς τέσσαρες πέντε βουλευτάδες πού
τὸν ἀκολοῦθήσανε μέσα στὴ Βουλῆ:

— Δίγοι εἴμαστε μὰ μὴ σᾶς νοιάζει θὰ πο-
λόνομε μιά μέρα, θὰ ἐπιβληθῶμε στήν κοινὴ
συνείδηση καὶ θάντικαταστήσομε τὸ ἓνα ἀπὸ
τὰ δύο μεγάλα κόμματα πού ὑπάρχοντε σήμε-
ρα μέσα στὴ Βουλῆ. Θᾶχομε μ' ἄλλα λόγια

σύμμαχό μας τὴν Ἀλήθεια, καὶ ὁποιος ἔχει τέ-
τιο δυνατὸ σύμμαχο πάντα νικᾷ. Μὰ τὴ νίκη
δὲ θὰν τὴ χαροῦμε μῆς, ἀφοῦ δὲ δουλεύομε
γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας, γιὰ νὰ γενοῦμε ἑμεῖς Ὑ-
πουργοί, μὰ γιὰ τοὺς κατοπινούς μας, γιὰ κεί-
νους πού θάρθοῦνε νὰ μᾶς διαδεχοῦνε. Γι'
αὐτὸ δὲ θὰ κατηγορήσω κείνον πού δὲ δᾶχη
τὸ κουράγιο νὰ μᾶς ἀκολουθήσῃ οὔτε πάλι θὰ
δυσσευστῆθῶ ἂν ἰδῶ ἄλλους ἑοῦς νὰ πάτε μὲ κα-
νένα ἄλλο δυνατὸ πολιτικὸ κόμμα γιὰ νὰ χρη-
σιμοποιήσετε μὰ ὄρ' ἀρχύτερα τὴ μεγάλη σας
πολιτικὴ ἀξιοσύνη».

«Γὴν ὀρώμεν» θᾶλεσαν οἱ ἀρχαῖοι καὶ
«βλέπομε φῶς» λέμε μῆς, διαβάζοντας αὐτὰ
πού εἶπε ὁ κ. Δραγούμης. Ναί, βλέπομε φῶς,
κάτιο φῶς παρηγορητικὸ μέσα σὶν πηχτὸ πο-
λιτικὸ σκοτάδι μας, κάτιο φῶς πού μᾶς τᾶζει
τὴν ἀγῆ μιανῆς καινούριας πολιτικῆς ζωῆς,
ριζοθεμελιωμένης πάνω σὲ κλιουσυνείδητη ἐρ-
γασία, ξένη ἀπὸ κάθε κόμματικὸ ὑπολογισμό,
ἀπὸ κάθε ποταπὴ φιλοδοξία, ἀπὸ κάθε τερ-
τίπι κοινοβουλευτικὸ.

Ἀδιάφορο ἂν ὁ κ. Γούναρης βιάστηκε
νὰ γίνῃ Ὑπουργός, καθὼς πολὺ σωστά πα-
ρατήρησε σὶν περασμένον του φύλλο ὁ «Νου-
μᾶς», καὶ ἂν ὁ κ. Πρωτοπαπαδάκης, βλέπον-
τας σὶν ξύπνια του Ὑπουργικὰ ὄνειρα, λη-
σμονήσῃ τὰ χρυσὰ αὐτὰ λόγια. Ἀδιάφορο, ἔα
ναλέμε. Ἡ σημαία μένει καὶ ὁ κ. Δραγούμης
ἔχει χέρια δυνατὰ καὶ δὲ θὰ κουραστήη κρα-
τώντας μιά τέτλια βαριά σημαία ἴσομε πού νὰ
τελειώσῃ τὸ πολιτικὸ του σιάδιο. Κι ὅσο ἡ ση-
μαία αὐτὴ μὲ περηφάνεια κυματίζει σὶν ἀέ-
ρα, οἱ στρατιῶτες θάρθοῦνε νὰ παραταχθοῦν
κάτου ἀπ' αὐτὴν καὶ οἱ θῆες τοῦ λιποιάχη
κ. Γούναρη καὶ τοῦ συντρόφου του κ. Πρωτο-
παπαδάκη δὲ θὰ μέινουνε γιὰ πολὺν καιρὸ ἄ-
δειανές. Γιατὶ ἔχει ὁ τόπος μας ἀνδρώπους πού
διψᾶνε ἠθικὴν πολιτικὴν, καὶ ἔχει ἀνδρώπους
πού μπλαινοντας κάτου ἀπὸ μιά τέτλια λευκὴ
σημαία θὰ δημιουργήσουν, ὄχι πιά τὸ Ἰα-
πωνικόν, μὰ τὸ πρῶτο ΕΛΛΗΝΙΚΟ κόμ-
μα μέσα σὲ μιά κολασμένη Βουλῆ, πού ἄδικα
τῶν ἀδικῶνε λέγεται σήμερον ΕΛΛΗΝΙΚΗ.

ΣΤΡΑΤΟΚΟΠΟΣ

ΑΠΟΚΡΙΣΗ ΣΕ ΡΩΜΙΟΠΟΥΛΑ

Στὴ Χ. Α. Σ.

Ἐσὺ, καλόγνωμη καρδίᾳ καὶ χάρι παιδικαῖα,
μὲ τὰ χλωρὰ τὴ γάντισες δικὰ σου γασσεμὰ
ατῆς Ροῦμῆλης τὴ λύρα τὴν παλημαρσία».

Ἀόξα εἶναι καὶ τάνθῶνα σου σὰ δάφνηνα κλαδιά.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΘΕΑΤΡΙΚΑ

Η ΤΖΟΚΟΝΤΑ

Τραγωδία σὲ 4 πράξεις.

Συγγραφέας: Γ. Ντ' Ανοῦτσιου.

Μεταφραστής: Ν. Ποριώτης.

Τὸ πρῶτο ἔργο τῆς φετινῆς καλοκαιριτικῆς
περιόδου, παίχτηκε τὴν περασμένη βδομάδα σὶν
«Θέατρο τῆς Κυβέλης». Ἡ «Τζοκόντα» τοῦ Ντ'
Ἀνοῦτσιου ἔχει καὶ αὐτὴ τὰ ἰδιαιτέρως γνωρίσματα
πού περικυκλώνουν τὴν τέχνη τοῦ σύγχρονου ποιητῆ
τῆς Ἰταλίας. Αἰσθημα βαθὺ ξεχυμένο πλημμυριστὸ
σὲ ποιητικὸς λυρισμὸς, δύναμη ἐκφραστικὴ κάθε
ψιλλῆ ψυχικῆς χρωματισίας, μεγαλοπρέπεια τοῦ
λόγου πού πολλές φορές ἀγγίζει τὸν ποιητικὸ ρητο-
ρισμὸ, καὶ μιά κάποια αἴσθησις τοῦ γύρω μας κό-
σμου ἀπὸ τὴ μεριά τῆς θλίψης καὶ τῆς ματαιότη-
τας μέσα στὴν ἡδονή.

Ὁ Λούκιος Σεττάλας πού εἶναι γεννημένος νὰ
φτιάχνῃ ἀγάλματα ὅπως ὁ ἴδιος λείει, λατρεύει τὴν
τέχνην του σὰ θρησκείαν. Ὑστερα ἀπὸ μιά ἀρρώστια
φανατίζεται πὼς ὁ τεχνίτης νεκρώθηκε μέσα του καὶ
ἀναθυμιάται τίς περασμένες του μέρες πού πρὶν ἀ-
γαπήσῃ καὶ κάμῃ δική του τὴ Σουλβία Σεττάλα
μὲ τὰ ὄραϊα, τ' ἀγαλματένια, τὰ θεϊκὰ χέρια, —
καθισμένος σὶν ἀργαστήρι του κάπου μακριά, ἐ-
παιρνε φλόγα καὶ δύναμη γιὰ νὰ πλάθῃ τ' ἀγάλ-
ματὰ του ἀπὸ μιά γυναίκα λησμονημένη τώρα, μὰ
πιστὴ σὶν ἔρωτά του. Τὴ Τζοκόντα. Κι ἰνῶ τῶρα
τὸν ἔχει τριγυρίσει ἡ ἀγάπη τῆς Σουλβίας Σεττά-
λα, μέσα του ξαναγεννιέται τὸ παλιὸ πάθος του
γιὰ τὴν τέχνην του καὶ ἀποφασίζει νὰ ξαναγυρίσῃ ἐκεῖ
πέρα σὶν ἀργαστήρι του, σὶν ἀγάλματά του, σὶν
ἔργο του τὸ περιφημότερον ἀπ' ὅλα στὴ «Σφιγγα»,
καὶ ἀκόμα στὴ Τζοκόντα πού ξέρει πὼς πάντα ἐκεῖ
τὸν περιμένει. Ἡ Σουλβία Σεττάλα πού μαθαίνει τὴν
παλιὰ ἀγάπην τοῦ ἀγαπημένου της, καὶ νοιώθει τὸ
τέτοιον της ξανάδισμα μέσα σὶν στήθια τοῦ Λού-
κιου Σεττάλα, αἰσθάνεται τὸ φόβο μήπως ἡ ἄλλη
κεῖνη τῆς τὸν τραβήξῃ ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά της, καὶ
ἀποφασίζει μιά νύχτα βροχερὴ καὶ ἀνεμικὴ, νὰ πάῃ
μέσα σὶν ἀργαστήρι τοῦ Λούκιου τὴν ὀρισμένη ὥρα
πού ξέρει πὼς ἡ Τζοκόντα πιστὴ αἰώνια, ἀποτραβί-
ται ἐκεῖ γιὰ νὰ τὸν περιμένῃ. Φοβερὴ παρασταίνε-
ται ἡ ἀντάμωσις τῶν δύο γυναικῶν. Ἡ μιά πού
στάλαξε τὸν ἔρωτά στὴν ψυχὴ τοῦ Λούκιου Σεττά-
λα, καὶ ἡ ἄλλη πού τοῦ δυνάμωσε τὴν τέχνην, στέ-
κονται τώρα ἰνάντια, ἔτοιμες νὰ πολεμήσουν. Ἡ

πίστη της Τζοκόντας ή πλέρια και ή απέραντη φρο-
νιάζει τή Σουλβία, που μεταχειρίζεται όλα τὰ μέσα
και τὸ ψέμμα ἀκόμα γιὰ νὰ τὴ νικήσῃ και τὴν τα-
πεινώσῃ. Ἡ Τζοκόντα τὴ στιγμή που ἀκούει ἀπὸ
τὴ Σουλβία πὼς ὁ Λούκιος Σεττάλας τὴν ξέχασε
πιὰ γιὰ πάντα, διαλογίζεται νὰ καταστρέψῃ τὸ
περίφημο ἔργο του τὴ «Σφίγγα», που αὐτὴ τοῦ τὸ
ἐμπνευσε. Ὁρμαίει μέσα στὸ ἀργαστήρι που βρῖσκε-
ται τὸ ἀγαλμα, μὰ ἡ Σουλβία πρέχει νὰ τὸ γλυτώ-
σῃ ἀπὸ τὴν καταστροφή. Τὸ ἀγαλμα στῆς Τζοκόν-
τας τὴν ὀρμὴ πέφτει ἀπὸ τὸ βᾶθρο του και κατα-
συντρίβει τὰ χέρια, τὰ ὠραία, τ' ἀγαλαμπένια, τὰ
θεϊκὰ χέρια τῆς Σουλβίας. Ἐκείνη τὴ στιγμή φτάνει
στὸ ἀργαστήρι ὁ Λούκιος Σεττάλας..... Ἡ Σουλβία
τώρα χωρὶς χέρια, — τῆς τὰ ἔκοψαν και τὰ δυό —
δὲν μπορεῖ πιὰ νὰ πιᾶσῃ τὰ λουλούδια της, ν' ἀγγί-
ξῃ τὴ μικρὴ της Μπεάτα, λὲς κ' ἔχασε τὴν ἐκ-
φρασὴ της, τὴν ὑπαρξὴ της, τὴν ψυχὴ της. Κι ὅταν
τὴ ρωτᾷ ἡ μικρὴ ψαρπούλα, ἡ Σειρηνοπούλα, μὲ
ἐκπληξὴ γιὰ τὰ χέρια της, αὐτὴ ἀπαντᾷ μὲ ἡρα-
μία. «Τὰ χέρια στὴν ἀγάπη μου». Ὁ Λούκιος Σετ-
τάλας στὸ μεταξύ ξαναβρῆκε τὴ δύναμη και τὴ
φλόγα τῆς τέχνης του, και τώρα πλάθει μιὰ κρι-
νούρια «Σφίγγα», ὅμως χωρὶς χέρια πιὰ.

*

Περισσότερο ποίημα παρὰ δρᾶμα τὸ ἔργο αὐτὸ τοῦ
Ντ' Ἀνούτσιου. Καὶ ὅμως σὲ πολλὰς μεριὰς ἔχει ὀλη
τὴ δύναμη μιᾶς τραγωδίας ἀρχαίας, και ἡ στερνὴ
στιγμὴ τῆς τρίτης πράξης, σκορπάει ἕνα ἀψηλὸ αἶ-
στημα τραγικῆς φρίκης. Νοιώθει κανεὶς και πρὶν τὸ
μᾶθῃ ἀκόμα, πὼς στὸ ἀφαντο μέρος τοῦ ἀργαστη-
ριοῦ, κάποια μεγάλη συφορὰ ξετελειώνεται κείνη τὴ
στιγμὴ — τὸ σντρίμα τῶ χερῶν τῆς Σουλβίας.

Ἡ γαλήνη τῆς τέταρτης πράξης, μὲ τὴ γεν-
ναιοψυχία τῆς Σουλβίας, μετὰ τὴ δυστυχία της, μὲ
τὰ γλυκὰ τραγούδια τῆς Σειρηνούλας, μὲ τὴς ἀθῶες
κουδέντες τῆς Μπεάτας, κλεῖ μέσα ἀκριτὰ δραμα-
τικά στο:χεῖα, ἐσώτερα βίβαια και ἀσυνήθιστα γιὰ
τὸ θέατρο τῶν μεγάλων φωνῶν, τοῦ αἵματου, και
τῆς χοντρῆς δράσης.

Στὴν πατρίδα του τὸ ἔργο ὅταν παίχτηκε και
τυπώθηκε, σῆκωσε ἐναντιότητες διαφορῶν κριτικῶν.
Ὁ εἶτανε χαμένος κόπος ν' ἀναφέρναμε ὅλα τὰ κα-
θήκαστα τῆς κριτικῆς ἐκείνης, μὲ τὰ διαφεντέματα
και τὴς κατηγορίες. Ἐχομε τὰ δικὰ μας ἔργα, που
θὰ μᾶς ἀπασχολήτουν σὲ λίγο, και νομίζουμε πὼς

ἐκεῖ πρέπει ὁ σημερινὸς κριτικὸς νὰ προσέξῃ. Τὰ ξένα
ἔργα τῆς τίτοιαις φιλολογικῆς ἀξίας, πρέπει νὰ παί-
ζονται ἀπὸ τὰ θεατρά μας, ὄχι μόνον γιὰτὶ λείπει
ἀπὸ μᾶς μιὰ ἀξια λόγου θεατρικὴ φιλολογία, μὰ
γιὰ νὰ διδάσκουν και συνειθίζουν τὸ καινὸ μας, στὴν
ἀληθινὴ και βριθὰ αἴσθηση τῆς τραγῆς Τέχνης.
Ὅ, τι και ἂν εἶναι, πάντα ξένα γιὰ μᾶς εἶναι και
ποτὲς δὲ θὰ μπορέσῃ δικὸς μας κριτικὸς νὰ χύσῃ
πλέριο κριτικὸ φῶς πάνου τους.

*

Ἡ κ. Κυβίλη Ἀδριανού στὸ ρόλο τῆς Σουλβίας
Σεττάλα φιλοτιμήθηκε νὰ φανῇ μελετημένη, ἀντι-
θετα πρὸς τὴν ἀμέλεια που τώρα τελευταῖα ἄρχι-
σε νὰ δείχνῃ. Μερικὲς φωνὲς τῆς τρίτης πράξης δικαιο-
λογημένες ἀπὸ τὸ ἔργο, δὲν κατάρθωσαν νὰ τὴς χρω-
ματίσῃ ὅσο ἔπρεπε τεχνικά. Ἴσως δὲν τὴ βοηθᾷ σὲ
τοῦτο και ὁ λάρυγγας της. Σ' ἄλλες πάλι σκηνὲς
στάθηκε πολὺ ἀτυχῆ, ἴσως και νὰ τὴς παρεξήγησε.
Στὸ τέλος τῆς τρίτης πράξης εἰδείξε και δύναμη
και κάμψωση τέχνης.

Ὁ κ. Ν. Παπαγεωργίου εἶχε νὰ παίξῃ αἰσταν-
τικά και ἀληθινὰ, ἀπὸ τὴν παλιὰ ἐποχὴ τῆς «Νέας
Σληνῆς» ἀπὸ τότε που φάνηκε στὸ ρόλο τοῦ Στόκ-
μαν στὸν «Ὀχτρὸ τοῦ Λαοῦ» τοῦ Ἴψεν. Στὸ ἔργο
τοῦ Ντ' Ἀνούτσιου τὴν ὥς Λούκιος Σεττάλας, εἶ-
δειξε πὼς μπορεῖ νὰ βρῆ τὸ δρόμο γιὰ νὰ ξαναγυ-
ρίσῃ στὴν τέχνη.

*

Ἡ μετάφραση τοῦ κ. Ποριώτη, στὴ δημοτικὴ
μας. Μὲ δύναμη, μὲ χάρη, μὲ ἐκφραστικότητα. Δου-
λεῖα καλοσυνειδητὴ και μελετημένη. Ἐδειξε πάλι
ἡ ἐθνικὴ μας, τὸν πλοῦτο της, τὴν βεργολιγισιὰ
της, τὴν ὁμορφιά της τὴν ἄμετρη. Κάτι ἀσήμαντες
ἀκανονισίαι, χάλασαν τὸ σύνολο μιὰ δυὸ φορές. Ὁ-
μως τοῦ κ. Ποριώτη τοῦ ἀξίζει τὸ στεφάνι τῆς παλ-
ληκαριᾶς. Ἐδειξε σὲ ὀλη τὴ γραμμὴ τὸ θάρρος, που
μόνο οἱ ἄνθρωποι τῆς πίστες και τῆς δυνάμης μπο-
ροῦν περήφανα νὰ φανερώσουν.

Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ

Η ΛΑΓΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Εἶναι ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ γιὰ τὸ λαὸ και δέχε-
ται καταθέσεις ἀπὸ μιὰ δραχμὴ καὶ ἄνω.
Σοῦ πλερώνει τόκο 4 1/2 % και σοῦ δίνει
πίσω τὰ χρήματά σου ὅποτε θελήσῃς εἶτε ὀλα
εἶτε μέρος ἀπ' αὐτά.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ*

Ὁ κ. Καρκαβίτσας διηγηματογράφος ἐκδηλωμέ-
νος πολὺ εὐρύτερα, μιὰς σχολῆς ρεαλιστικῆς χωρὶς
ἐκζήτηση, σὲ μιὰ γλώσσα θησαυριστικὴ ἀπὸ λέξεις
και φράσεις που ὁμορφαίνουν ὀλο τὸ ἔργο του, μὲ
πολλή, πολλὰς φορές, δύναμη ψυχολογίας και πα-
ρατηρητικότητας, ἐκλεῖτε στὸ ἔργο του ἀληθινὴ ἐλ-
ληνικὴ ζωὴ ἀπὸ χωρὶς σὲ πολιτεία και ἀπὸ βουὸ σὲ
θάλασσα, μὲ ἥρωες παρμένους ἀπειτείας ἀπ' τὴ
ζωή, ζωηρούς που ἡ ζωηράδα τους αὐτὴ τους κάνει
ὅμως κάποτε νὰ γλύνονται τὸ νόημα τῆς Τέχνης.
που ὁ συγγραφεὶς δὲ μπόρεσε ἴσως νὰ τὴν ξεδιακρί-
νῃ και νὰ τὴν ξεχωρίσῃ ἀπὸ τὴ ζωὴ ἢ ἀπὸ μιὰ γυ-
ναῖκα Ρουμελιώτισσα. Ἀκόμα και σ' αὐτὸν ὅπως
και στὸν ἴδιο τὸν Παπαδιαμάντη εἶναι συγχισμένα
συχνὰ τὰ ὅρια τοῦ ἠθογραφῆματος και διηγήματος.
Μὲ τοῦτο δὲν ἐννοοῦμε καθόλου νὰ ὑπεβιάσομε ἕνα
ἔργο που τοῦ πρέπει ὀλος ὁ σεβασμὸς και ἡ ξεχωριστὴ
ἐχτίμηση και δὲ θὰ μᾶς ἐμποδίσῃ μιὰν ἄλλη φορὰ
νὰ ξαναμιλήσομε γι' αὐτὸ πλατύτερα.

Γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη μπορῶ νὰ ἐπαναλάβω
μερικὰ ἀπὸ ὀλα εἶπα γιὰ τὸν ποιητὴ Ἀντρέα Καλ-
βο. Σὲ γλώσσα προσωπικὴ ὅπως ἐκείνου εἶναι γραμ-
μένα τὰ διηγήματά του και κλείνουν βαθὺ θρησκευ-
τικὸ αἶσθημα βυζαντινὸ και εἰδωλολατρικὸ σ' ἕνα
ὑφος ἀληθινὰ πολλὰς φορές κλασσικὸ. Χωρικτοπού-
λες σὰ Ναϊάδες και τσοπανόπουλα σὰν ὠραῖοι Σά-
τυροι μέσα σ' ἕνα περιβάλλον φωτεινὸ, ζᾶστερο, γα-
λνὸ σὲν τὸν οὐρανὸ μας και τὴ θάλασσά μας, κι-
νοῦνται και ζοῦν σὲ ὀλο τὸ μαγευτικὸ και ἄφθονο
ἔργο του που παραμένει ἀκόμα σκόρπιο σὲ διάφορα
φύλλα και περιοδικὰ, χάρη στὴν χοντρὴ ἀδιαφορία
τῶν κυβερνῶντων. — Ὅταν πρωτοῆρθα στὸ Παρίσι
και εἶδα τὰ ἔργα τοῦ Puvis de Chavanne δὲν
ξέρω γιὰτὶ θυμήθηκα κάποια διηγήματα τοῦ Πα-
παδιαμάντη· τὸ ἔργο τοῦ γάλλου ζωγράφου και τοῦ
ἐλληνα διηγηματογράφου μπορεῖ νὰ μὴ μοιᾶζουν ὀ-
λότελα, μὰ τὸ διήγημα τοῦ Παπαδιαμάντη ἔχει
ἕνα ὀνειροῦ χροῖμα και μιὰ θρησκευτικὴ ἀντίληψη
τῆς ζωῆς. Τὸ φεγγάρι και ὁ ἥλιος και τ' ἄστρα
φωτίζουν και στὰ δυὸ ἔργα τῶν διδασκάλων αὐτῶν
σὰ θεῶν ἀχτίδες και βλέμματα.

Προτοῦ τελειώσω γιὰ τὸ διήγημα δὲν ξεχνῶ νὰ
σημειώσω τὸ μυθιστόρημα τοῦ Καλλιγᾶ «Θάνο Βλέ-
*

*) Κοίταξε φύλλα 301 και 302.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΞΕΓΥΜΝΩΜΑΤΑ*

§ 15

Ὁ Κοραῖς και τὰ «Προλεγόμενα».

Κατὰ τὰ τέλη τῆς φιλολογικῆς ἐκείνης μελέ-
της ἀπαντοῦμε μερικὰ λόγια και γιὰ τὸ ζήτημα
που φέρανε στὸ νοῦ και στὴ φαντασία τῶν προ-
πατέρων μας τὰ κηρύγματα τῆς Γαλλικῆς Ἐπα-
νάστασης, ὅπως τὰ μετᾶδωσε στὴν Ἑλλάδα ὁ με-
γάλος και γνήσιος πατριώτης ὁ Κοραῖς. Δὲν εἶναι
ἀνάγκη νὰ ξαναγγιζομε ἐδῶ πέρα τὸ ζήτημα τῆς
σπουδαιᾶς ἐκείνης ἐπιρροῆς. Τὴ ζυγιάσαμε ἄλλου και
τὴν κατατάξαμε πρῶτη μέσα στ' ἀληθινὰ βοήθη-
ματα που μᾶς ἔφερε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἢ Πρόνοια.

*) Ἡ ἀρχὴ του στὸν ἀριθ. 281.

Δὲ συνεδέσαμε ὅμως τότες τὴν ἐπιρροὴ αὐτὴ μὲ τὸ
νομα τοῦ μεγάλου Χιώτη σοφοῦ, μιὰ και σκοπεῖα
μὲ νὰ τοῦ ἀφιερῶτομε ἐδῶ μερικὰ σημειώματα. Μί-
σα στὴς ἀπέραντες κριτικὲς ἐργασίαι, του, εἴβρισκε
πάντα καιρὸ νὰ μελετᾷ, νὰ ξεδιαλύνῃ και νὰ ξα-
νυχῶν σὲ ρωμαίτικη μορφή κάθε πολιτικὴ και κάθε
πολιτιστικὴ ἰδέα που ἔβγαζε ἡ μεγάλη ἢ βράση τῆς
Γαλλικῆς ἀναστάσεως, και νὰ τὴν καταχωρῇ ὀ-
εἶδος «Προλεγόμενα» στὰ κλασσικὰ ἔργα που ἐκρινε
και διόρθωνε. Ὅλα γραμμένα μὲ νοῦ πρᾶχτικό, και
ὅσο γίνεται ταιριαστὰ μὲ τὴ δικὴ μας κατάσταση.
Διαβάστηκαν τὰ «Προλεγόμενα» ἀπ' ὀλους που ἀ-
νοίγανε τότες βιβλίο. Στάθηκε ἀληθινὸς Νέστω-
ρας τοῦ Γένους ὁ Κοραῖς τοῦς καιροῦς ἐκείνους. Τὸν
ἄκουγαν ὀς κ' οἱ ἀρχαῖνοι οἱ Κλέρτες, που λά-
βαιναν κ' ἐκείνοι τὰ συμβουλευτικὰ γράμματά του,
τάτελειωτα και τὰ πολύτιμα, καθὼς εἶτανε τὰ
«Προλεγόμενα», μὲ τὴν ἀπλή, ἂν ὄχι και καλλι-
τεχνικὴ τους γλώσσα.

Αὐτὸ, κατὰ τὴν ταπεινὴ μας γνώμη, εἶτανε τὸ
μεγάλο ἔργο τοῦ Κοραῖ. Ὁ δύστυχος ὅμως, ἄς ἀ-
φήσομε που κάθε λίγο ἀναγκαζότανε νάφινῃ τὴς
καχυτὸ μελέτες του και νὰ γεμίζῃ ἀμέτρητα φύλ-
λα γιὰ νὰ συσταίνῃ ὀμόνοια και συνέργεια στοῦς

πολεμικοῦς ἀρχηγούς, ἐβλεπε και τὴν ἄλλη, τὴν
πιὸ λυσσαμένη μάχητα τοῦ καιροῦ του μετὰ τὴν δη-
μοτικιστᾶδων και κλασσικῶν. Καιρὸς τῆς πιὰ νὰ
σταματήσῃ και αὐτὴ, συλλογίστηκε. Γέρευε ἀπὸ φυ-
σικὸ του ὁ Κοραῖς ὀμόνοια και προκοπὴ σὲ ὀλα.
Στοχάστηκε λοιπὸν πὼς, καθὼς στὴς ἄλλες διαφο-
ρὲς δυὸ και μόνον τρόποι ὑπάρχουν, ἡ πᾶλεμος ἢ
συβιβασμὸς, εἶτσι δίχως ἄλλο και στὰ γλωσσικὰ τὰ
ζητήματα. Καὶ συβούλεψε τὸ συβιβασμὸ. Δὲν εἶτα-
νε τότες ἀκόμα ἡ γλωσσολογικὴ ἐπιστήμη ἀκριτὰ
προχωρημένη γιὰ νὰ τὸ γνωρίζῃ πὼς συβ.δασμὸς
στοῦς βριθοῦς και ἀκατανίκητους νόμους τῆς δὲ χω-
ρεῖ. Τὸν ἀκούσανε και συβιβαστήσανε. Γλύτωσε ἡ
ὀμόνοια, εἶναι ἀλήθεια. Καντακώθηκε ὅμως ἡ ἐθνι-
κὴ προκοπὴ, ἴσα ἴσα ἐκείνη που εἶτανε τὸνειρο τῆς
ζωῆς του.

Κρίμας που δὲν τοῦς ἀφήκε τοῦς δασκάλους νὰ
ξεφωνίζομε. Ὁ νικητὸς πολὺ πιὸ γληγορώτερα ἢ ἀ-
λήθεια, θάσπαζότανε τὸ ἔθνος πρᾶχτικότερα παι-
δευτικὰ συστήματα, ἔβρισκε καιρὸ και δύναμη νὰ
προετοιμαστῇ γιὰ τοῦς μεγαλήτερος ἀγῶνας που
διαδεχτήσανε τὸν ἱερό τὸν Ἀγῶνα, τέλος θὰ τὸν
εἶχαμε τὸν ἴδιο τὸν Κοραῖ πρῶτον ἀρχηγὸ τῆς σω-
στῆς μερίδας, ἐπειδὴ ὁ καθάριος και ὁ πρᾶχτικός του.